

סיכום טיפול

חיים לפיד כתב ספר שנון ומחוכם, שקצת הולך לאיבוד בכסות המלומדת שלו

אהובתו של רופא הנפש // חיים לפיד { כתר } 220 עמ'

א' אהובתו של רופא הנפש הוא ספר שנון ומתוחכם - שנוקק לקר ראים שנונים, סבלניים, ובווראי ערניים ממני. חיים לפיד, סופר ופסיכולוג, החל לפרסם בשנות ה-80. הביקורת בדרך כלל העריכה את יכולתו לשלב בין ספרות בלשית למחשבה עיונית, פסיכואנליטית, בין תעלולי עלילה ומבנה סיפורי להתבוננות בכתובה ובמעשה הספרותי. כיצד נפילתי אני בפח שספרו החדש טומן לקורא המפונק?

ארבעה חלקים נכללים בסיפור. חלקו הראשון כנראה כמלודרמה פסיכולוגית, משפחתית, עם זנב כמו ארוטי. הגיבור, פסיכיאטר מצליח וכן זוג כושל, עורך לעצמו אנליזה כפולה, שנמסרת בגוף שלישי ונעה בין שני סיפורי אהבה כושלים. החלק הזה בסיפור יוצר רושם מטעה של עוגת שוקולד רחוסה, בסגנון קוני

יוני ליבנה

דיטוריות שייבאו לארץ את העוגות המוגזמות של מרכז-מזרח אירופה, אבל החליפו את החמאה בתר עפות מרגרינה, קצפת נוקשה, רוכרבים משומרים. במחשבה לאחור, הייתי אמור לזהות את הקריצות

העבות. את החיצים שלפיד שולח לשבט המכובר של רומנים ישראלים, מקושטים בכל סימני היחוד של רומה אריפלית, סיפורי חניכה מינית מיוסרת, שלי-פת של שלדים מקברי הארץ. "ביומן שלו קרא לכך פעם בשם 'דומיא ויליה של בית המשוגעים'... זוג אהבים שמרמים... שמשפחותיהם מתנגרות בתוקף לדומן שביניהם, ובכך מביאים על ראשם טרגדיה בלתי נמנעת, אבל מיתרת לגמרי."

היה אפשר לומר שלפיד יוצר כאן פרודיה מושלמת. עוגת מרגרינה ספרותית, שיכולה לעבור מתחת לרדאר, אם מתעלמים כמוני מסימני אזהרה גלויים בפתח הסיפור, שהולכים ומתעבים. אולי בהשראת 'אחותי ואני', הווידי המפוברק כנראה שיחוס לניטשה אחרי מותו, החלק הפותח של הספר מתגלה בהמשך כיצירת ספרות כתובה. כניסיון ספרותי ראשון של פסיכיאטר שמעצב לעצמו אלטר אגו, משגר את כפילו הספרותי לעלילת רצח, שאין בה רוצח מובהק. לסירוף הפסיכולוגיסטי ('הכישלון הנחרץ שלה בתחרות חסרת הסיכוי שניהלה על ליבו של בנה לא רק עם אב נערץ, נערד, גדול מהחיים, אלא גם עם אחייניתה הצעירה...') מפעפעים גם חומרים צלולים יותר שקוטעים את הסיכומים המפותלים והיבשים. תובנות, מראות וסצנות שמאפשרים את המשך הקריאה, ומעצימים את השאלה: איך אותו סיפור יכול להביע חוסר מודעות, לצד שגינות, הזמור יבש.

שלושת החלקים הבאים בספר מנתחים את היוצר של חלקו הראשון, לרוב בגוף ראשון. התוצאה היא גרסה מתונה לספרות שמחקה יקצה מעגלית לתוך חלום. לפיד וגיבוריו הם קוראים מנוסים של הספרות הקיומית, הבלשית, הפסיכולוגית של המאה ה-20. כל חלק בספר כתוב כמחווה לואנדר מסוים. החלק המעניין והרענן, בעיניי, נכתב בסגנון סיפורי בית המרפא (תומאס מאן, רוד פוגל). התכתבות - חר'צדרית, מבחינת הקורא - בין הפסיכיאטר המאושפז לדיידו הסופר. מיילים בסגנון המאה ה-19, נגידי, שמתנהלים כביקורת ספרותית, יומן אישי וטיפול פסיכולוגי.

החלק הזה מקבץ את סעיפי האישום שהקורא יכול לנסח בתחילת הספר, מול הסגנון הגס, מול השימוש הזול במשקפי הפסיכולוג. הסופר המתחיל בוחן את עצמו, את הרחפים הקטלניים והפחדניים שלו ככותב. על הדרך, הוא שופט למעשה את הקורא שהתייחס ברצינות ליצירת הבוסר שלו, שלא הבין את הבריחה, את סימני הפרודיה, מלכתחילה.

השאלה שמעסיקה את גיבורי הספר היא מהות הרצח הספרותי. האם היוצרים הגדולים של ספרות הבלש, של הנפשות והגופים המעונים בטרגדיה וברדמן, אינם אלא "הגרועים שבפושעים" ש"מתעללים ביצירי רוחם", כלומר, הדרמיות הספרותיות הקרובות ללב, המשפיעות, מבלי לעמוד לדין. האם הקורבן הספרותי מציל את האנשים הממשיים בחיי הכותב והקורא; מאפשר לאלימות להשתולל בלי לערוף ראשים אמיתיים. אבל השאלה שהעסיקה אותי כקורא היא מה בעצם מבריל בין ספרות גרועה לחיקויה. בין פטפטנות ספרותית למרפא מודע לעצמו של אכילת ראשים.

העניין הזה נוגע למה שלפעמים קוראים לו "גרוב", ולפעמים מסבירים אותו במונח "קאמפ". אפשר להעריך וליהנות מתצוגה של כיעור, של הגזמה, של אסתטיקה פרועה, בשתי דרכים, שאינן שונות כל כך אחת מהשנייה: להתנשא או לשתף פעולה. לצחקק מול המחזות המוגזמות של רמויות באופרות סבון - או להעריך את המיומנות האלגנטית, את העמדת הפנים המתריסה, את הבח לחר קי הטעם הטוב. ליהנות מהיצירתיות והברק מאחורי האקסטרווגננה של אמני דראג, למשל בקולנוע של ג'ון ווטס.

עוד 3 ספרים שכתבו פסיכולוגים

הפרטים שהושמטו

< תומס ה' אוגדן

פתח גדול מלמטה

< אסתר פלד

יצירת המופת

< אנה אַנקוויסט

לפיד בוחר בדרך ביניים. בעקיצה עצמית של הסופר באשד הוא, וגם של הקורא: אלה שמנצלים את הדמות הסובלת כמין רוב מרקד, כהסחת דעת ביחס לגיבנת הפסיכולוגית של עצמם. התוצאה היא ספר משועשע, לא באמת קודר, שלפעמים אובר בכסות המלומדת שלו, במקום לאפשר לבריחה ולמשחק הספרותי להגיח באופן ישיר יותר מבין השורות. ●